

neus: «vaca *birulada*» 'la v. clapada' (Farrera de Pall., 1933); i, fora d'allà, només a Eiv.: «*virulat*: de color chillón», PzCabr.; cf. Spitzer, *LexikK*, 149.

Figt.: 'de to enèrgicament variat': la de T. de Bajalta és «una existència realista, *virolada* i dura», Coromines (I, § 1, O. C., 18a4f.); 1 men. *envirolat*: «D'aquests tres joves qui passen, / quin és ton enamorat? / ... Es qui dú ses calces grogues / i es sau *envirolat*, / s'espasa li toca 'n terra, / amb es pom sobredaurat», Camps Merc. (*Folkl.* I, 1283). *Virolat* intr. 'verolar, comença a pendre color': «mes ja de les floretes d'inspiració que volan, / aucellets de la glòria, a esbarts, entrèls estels, / com roser al remoure's, de les que més *virolan* / al front de l'hèroe 'n dexan alguna caure 'ls cels», *Atl.* de 1867, IV, 1c (estr. canviada el 1878); Thos, *D'Ag.*; sentit en el qual el conec dels Pirineus: «els raïms ja comencen a *birulà*» Banyuls d. I. M. (1959); *birolat* '(fruit) madur', Urg.-And. (Arcavell, 1936); *virolament*, *virolejar*, i de vegades es diu *virolaina* per 'coloraina' (Gaziel, O. C. 1970).

Verat, 'Scomber scomber' peix blavós amb ratlles negres i ventre platejat [*veyrat* 1249, *verat* 1298]: «... Miler de sípies, 8 drs., ma.; miler de *veyrats*, 9 drs.», Cotlliure 1249 (*RLR* IV, 254); *veyrat* en llistes ross. de 1298 (*RLR* v, 99, 100); per menjar *verat* «la mi<1>lor sahó de l'any: de entrada de març tro a la desexida de maig», *L. de St. Sovi* (S. XIV), *NCl.* CXV, 195; en el Ross. es troba més sovint la variant amb el diftong *ai* conservat: en dos docs. de 1317: «vendre, a nombre, sarda o *vayrat*»; en 3 documents de 1344: «per salpendre sardes e *vayratz*», «per salmorar *vayratz* ... *vayratz* salmoratz o granefatz de sal»; «*vayrats* e tota ravaylla grossa» a. 1379 (*InvLC*, s. v. *gaunya*, *nombre*, *ravalla*, *salmorar*, *salpendre* i *sarda*). En llistes de St. Celoni, on passava el peix a vendre a Bna.: «peix de rocha, axí com és garch, mabre, *verada*, paregols, oblada, corchs, grives, curters, *verats*, salpa, corba e xangló» a. 1313; «*verats* ... sucles negres, de la gostins ...» a. 1370.

Registat en lèxics des d'Onofre Pou: «*verat* o bis: scombrus» (*Thesaurus Puerilis*, 66): d'ús general a tot el Ross., Illes i Princ., almenys des de Tört. a Cadaqués (on distingien el verat del *bis*, com a menys eixut, 1964); no gaire a Val., on Orellana (1802) no el porta sinó *caballa* (= cast.) i *visol* (veg.); si bé Sanelo registrà, com del *Dicc. català*, «*verat*, *Dicc. cat.*», però afegint, *peix Ciu<dad>*» (D54bis, vº 1). Denominació que es prolonga fins al Baix-Llçgd.: Pezenàs «*beirat*: maquereau, poisson» (Mâzuc). N'és variant «*viret*, peix semblant en la lluern (Tossa)», *D'Ag.* format com a diminutiu de *VIARIUS*; però segons *BDC* XI, 77 és de Vinaròs i si «Tossa» és errat per Vinaròs s'explica més fàcilment com a forma arabitzada del moss. *bāīrāt* = *verat*.

Virols, mena de peix que a Colera em citaren junt amb els *serrans* (1958). Altre nom de peix, *bairó*, *BDC* XI, 37, amb variant *biró*, *BDC* XI, 38. Ja en St. Isidor *VIARIUS* designa una mena de peix, que ell confon amb la truita: «*varii*, a varietate: quos vulgus tractas vocat», *Etym.* XII, § 6, evidentment al·ludint a

la varietat de colors del verat.

Un peix diferent, potser el mateix que figura com a *verada* a la llista de 1313, és el nom balear d'una espècie de rajada (al·ludint a les ratlles que li donen nom): «mall. *variada*: cast. *rayada*», Bover (*Not. Isl. Mall.* 1834, 26). No és sols de Mall., sinó Men., segons les «cobles de disbarats» que recull Camps Merc.: «i sa panxa 'ls hi creixia / com que fossen galans dracs; / «cercaven pells de llimacs / i llana de *variada*, / i fer-ne set flaçades», o bé «cercaven pell de llimac / i llana de *variades*, / per a fer-ne set flaçades»; o bé «cercaven pells de llimacs / i llana de *variada*, / i anyins, per aquells pins / de Ca N'Alou» (*Folkl.* I, 177, 160); *variada*, pescadors de Cabrera (1969). Com que no és gens versemblant que un tal nom de peix sigui cultisme, podem sospitar que es tracta de *vairada*, rel·líquia mossàrab, amb transposició cultista en catalanitzar-lo. *Variadada*. *Variadó*.

Vair (i en part *vaire*), de *VIARIUS*, amb fonètica provençalitzant o dialectal arcaica, 'mudable, infidel': «que no li dejats fallir ne haver cor *vayre* ab ell», *Desclot* (*NCl.* v, 20.28, § 141); que també usa *vayrs* per a coses 'de color barrejada' (II, 65.2); es digué sobretot de les pells luxoses, ll. PENNA VARIA; que, entre altres, comprenien les d'esquirols, erminis etc., de colors grisos brillants i variats: «it. *pena vaira*, per al caperó» a. 1258 (Soldevila, *P. el Gran* I, 443); «*Vayres* colors», *Llull*, *Astr.* (cita de Colom).

Abunda en aquell sentit a l'E. Mj. En docs. ross. de c. 1300: «pena *vayra* ... pena de testes *vayres* ... capions de *vayrs* antirs ... pena d'esquirols *vays*, adobats o crus ...», *Alart*, *Docs. La. Cat.*, tir. a p. 110; després substantivat: «les pels dels *vayres*» 1271, *Tarifa* de Bna. *EntreDL* I, 55ss., § 49; «preciosos draps folrats de pennes de *vairs*», *Eiximenis* (*Terç*, *NCl.* VI, 53); «dos parells de robes, les unes forrades de drap, e les altres, de *vays*, no gens de ciutadans ... mas de magnífics senyors (= al'un federato di drappo, e l'altro, di *vajo*): «era una pècora: tornà cubert de *vays*» (= «era una pècora: tornò coperto di pelli de *vai*», *Decam.* x, § 9, 601.5; VIII, § 9, 484.11, i 484.24; «una manteta de Mallines blava, forrada de *vays* blancs, tinyats, usada» Bna. 1437 (*BABL* XI, 151); «vist primes teles, / roba daurada, / de *vays* forrada / la cortapisa», *JRoig* (*Spill*, 11828, i cita de Chabàs, p. 296).

Sembla ser-ne un fem. substantivat el mall. *vaira* «redol d'arena, enmig d'un lloc pedrós de la mar o d'alguera», *Moll* (*AORBB* II, 342). Alguns d'aquests paratges submarins són ben coneguts i amb nom propi; a uns 2 km. de la costa de Lluçmajor el m. Mascaró marca *Sa Vaira* d'en Noguier i *Sa V.* des Puntarró de Fora (33F7, 33H6). Seria segurament una romanalla pre-catalana amb fonètica mossàrab.

Sens dubte fóra lícit desconfiar i preguntar-se si no hi ha aquí una alteració mossàrab o cat. d'un altre mot. No veig alternatives convincents. Un parònim no molt diferent de forma ni de sign. és *barba*: un poc més al S. d'allò i a la mateixa distància de la costa el m. Masc. posa *Sa Barba des Pou Salat* i *Sa Barba de Treur* a *Cabrera* ('de desembarcar a C.') (38WE7,